

ТИЖДЕНЬ ТРИНАДЦЯТИЙ

Зважаємо на адресата

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Для чого на дитячих книжках указувати вік читача?
- Як написати рецепт страви?
- Чи легко знайти приховане повідомлення?
- Чому важливо враховувати, хто саме читатиме твоє повідомлення?
- Що таке прислівник?

Творімо

1. Добери слова, які асоціюються зі словом **зима**, і створи асоціативну карту. Використай кольорові олівці або фломастери. Усі іменники записуй блакитним кольором, прикметники – темно-синім, дієслова – коричневим, решту слів – сірим.

Слів якої частини мови в тебе трапилося найбільше? Чому? Чи трапилися серед записаних слів числівники?

Чи є серед записаних слів спільнокореневі? З'ясуй будову цих слів.

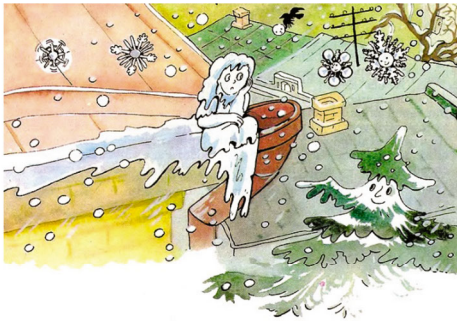
Розпитай однокласників та однокласниць про їхні асоціації. Чи є спільні? Поміркуй, чому асоціації у різних людей можуть відрізнятися.

Досліджуймо

2. Розглянь малюнки художниці Людмили Постних.

Визнач, читачам якого віку може бути адресована книжка з такими ілюстраціями.

☐

3–7 років

☐

8–11 років

☐

11–14 років

Для чого на дитячих книжках указують вік читача? Запиши 2–3 аргументи на захист своєї думки.

3. Прочитай уривок із казки Оксани Іваненко. Чи цікаво читати твір, у якому головний персонаж за віком молодший за читача?

БУРУЛЬКА

(уривок)

Вранці сніг заблищав так, ніби зима жменями понасипала блискіток, і вони всі сяяли і промінилися.

А в садку, на тому розі будинку, де починалася ринва, з'явилася бурулька. Вона переливалася на сонці всіма кольорами райдуги. Вона була дуже гарна.

– Ви, напевне, з дорогоцінного каміння? – спитав її з пошаною маленький снігурчик.

«А може, вона солодка, як цукерка», – подумав один хлопчик. Адже усім малим дітям бурульки здаються солодкими, і їх хочеться посмоктати.

Він схопив паличку і почав кидати нею в бурульку. Хлопчик уже уявляв собі, як це він покаже всім дітям, що в нього є така гарна бурулька.

Ой, як злякалися всі в садку, коли побачили, що робить хлопчик. І дерева, і пташки, а найдужче – стара ринва. По-перше, вона боялася, що хлопчик може помилково влучити в неї, по-друге, ця стара ринва не хотіла позбавлятися своєї прикраси, якою вона дуже пишалася. Раптом – бах! Хлопчик таки влучив у бурульку, і вона враз зламалася і впала.

– Моя бурулька! Моя бурулька! – радів хлопчик, підхопивши її руками. Він навіть рукавиці скинув, бо йому зробилося гаряче, коли він кидав палицю, і руки у нього були зовсім теплі.

Хлопчик тільки підніс бурульку до рота і хотів її посмоктати, як побачив, що на нього дивляться світлі блакитні очиці, і почув, що бурулька до нього заговорила:

– Ні, ні, ні, хлопчику, не треба! Я розкажу тобі багато цікавого.

Хлопчик дуже здивувався, але, звичайно, йому захотілося послухати її.

– Ти, мабуть, чарівна бурулька? – спитав він.

– Так, так, – сумно сказала бурулька. – Я зачарована, я заморожена, я заворожена, і я дуже дякую, що ти врятував мене... І я прошу: не губи мене, я дуже люблю стрибати, як ти, скрізь бігати і ніколи не сидіти на місці!

– Ти любиш стрибати? – ще дужче здивувався хлопчик. – Але ж ти висіла на старій ринві.

– Так, так, – підтвердила бурулька. – І, напевне, я пробула б там до весни, поки припекло б сонечко і я розтанула. Адже я не з дорогоцінного каміння і не з солодкого цукру. Я просто весела краплинка води. І зараз розкажу тобі про себе. Але боюся, коли б зима не схопилася, що мене там нема, і не помітила, що я з тобою, – вона тоді враз заморозить нас обох.

(Далі буде.)

Свою думку познач на шкалі й наведи аргументи на її захист.

Чи цікаво читати твір, у якому головний персонаж за віком молодший за читача?

Пишімо

4. Що можна порадити з'їсти головному персонажеві казки замість бурульки?

Уяви, що ти хочеш приготувати найсмачніше морозиво у світі. Яким воно буде на смак? Який матиме вигляд? Це буде рецепт справжнього морозива чи фантастичного? Придумай і напиши рецепт, скориставшись порадами.

Як написати рецепт страви

1. Напиши, яку страву ти пропонуєш приготувати.
2. Якщо знаєш якусь цікавинку про цю страву, коротко розкажи про це.
3. Перелічи складники та вкажи, скільки потрібно продуктів.
4. Опиши послідовність дій, умови приготування та час, який потрібен для приготування страви.

Рецепт найсмачнішого морозива

Як перевірити орфограми, які трапилися в тексті?
Презентуй свою роботу однокласникам та однокласницям.
Чи трапилися у твоєму тексті:

☐

дієслова

☐

прикметники

☐

вигуки

☐

іменники

☐

числівники

Слів якої частини мови трапилося найбільше? Чому? А чи є частина мови, слів якої не трапилося у твоєму тексті?

Творімо

5. Об'єднайтеся в групи для гри «Обережно: бурульки». Придумайте ситуацію, коли бурульки можуть становити небезпеку. Поміркуйте, як мусить поводитися людина, яка помітила небезпеку для інших. Складіть діалог. Розіграйте ситуацію перед класом.

Пишімо

6. Уяви, що ти береш участь у конкурсі на кращий відеоролик із соціальною рекламою про небезпеку бурульок. Напиши сценарій з 1–2 мізансценами, 2–3 дійовими особами, декількома репліками та ремарками щодо поведінки дійових осіб.

Для дітей якого віку буде корисною твоя реклама?

Читаймо

7. Прочитай продовження казки Оксани Іваненко з олівцем у руках, підкреслюючи ті речення, де йдеться про зміни в житті краплини.

Тож слухай. Я була вже веселою краплиною води. Я пливла в Дніпрі з мільйонами моїх сестричок до Чорного моря. Це були найкращі хвилини мого життя. Усі звали мене невгамовною, але то вітер не давав мені ані хвилинок спокою. Чого він хотів від мене? Я не знаю. Коли ми влилися в Чорне море, він здіймав страшні хвилі, вищі за цей будинок, перевертав човни і кидав пароплави, як трісочки. Та я, маленька краплинка, тікала завжди від нього. Якось спересердя в тихий літній день, коли я цього зовсім не сподівалася, він виплеснув мене на берег, на гаряче каміння. Я обернулася парою і полинула в небо. Високо над землею я літала в білій хмарі, і, коли раптово знову налітав вітер, я швидко падала на землю дощем і напувала її. Я не боялася потрапити під землю. Адже й там я рухалася, жила і знову виринала на світ веселим джерелом.

Якось біля нашого джерельця зупинилися троє бійців. Вони були стомлені, сірі від дорожнього пилу, але дуже веселі. З їхніх

розмов я зрозуміла, що вони після війни повертаються вже додому.

– Умийтеся рідною водичкою! – сказав один з них і зачерпнув повні жмені джерельної води. І я потрапила на Його засмаглі, напружені долоні і вмила йому лице. Я була дуже щаслива з того. Коли він струсив краплі з рук на траву, я встигла побачити: лице його було вже зовсім не сіре, а молоде, красиве, і очі сяяли. Як це приємно, коли через тебе сяють і радіють! Ні, я таки часто була щасливою! Але я все поспішала далі. Я любила все нове і зовсім не злякалася, коли разом із своїми сестрами з одного джерела потрапила в довгі і темні труби. Там уже бігло багато води.

– Нічого страшного, нічого страшного! – казали старші. – Ви ще не робили такої мандрівки? Це звичайний водовід, і скоро ми вилемося на білий світ.

Поки ми жили – бігли в водоводі, ми всі дуже здружилися між собою і все балакали, гомоніли, розповідали про себе. Що ж нам було ще робити? Різні були серед нас. Одні розповідали, як їх наливали в паровози, підігрівали і як вони, обернувшись на пару, рухали цілі поїзди. Краплинки були дуже горді з цього, і, я думаю, мали на це право. Інші розповідали, що вже не раз їх узимку наливали в труби, щоб опалювати будинки. Вони казали:

– Коли б не ми – люди померзли б.

Мені було дуже цікаво – куди ж я тепер потраплю? Спочатку мене тішило, що я бігла з моїми сестрами і вітер вже не підганяв мене й не дражнив, як завжди. Але швидко нам усім набридло в темних вузьких трубах водоводу, і ми дуже зраділи, коли раптом почали бігти швидше, швидше і почули якісь звуки зовні.

– Кран відкривають! – закричали мої старші подруги. – Кран відкривають! Зараз на волю! Досить цієї темряви!

По правді, я більше хотіла б з'єднатися з моєю рідною матір'ю – річкою, плисти синім Дніпром, але я була рада вже хоч будь-якій зміні. Я хотіла, щоб потім і мені було що розповідати: як я рухала поїзди чи якісь великі цікаві машини... Але моя доля цього разу була куди простішою... Мене налили... в чайник. Так, в звичайний великий чайник, і поставили цей чайник на електричну плитку.

– Що з нами буде? Що з нами буде? Так гаряче! Так гаряче! – плакали ми з сестричками.

– Чуєш, чайник уже булькає, – сказала якась жінка. – Зараз питимемо чай.

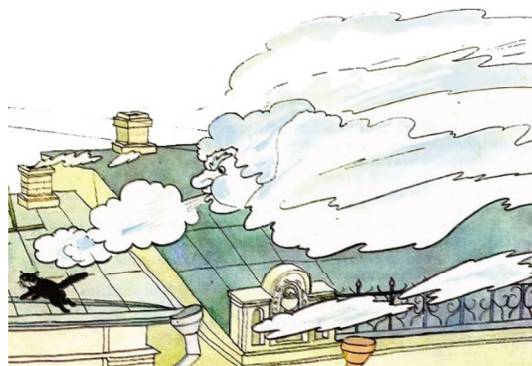
– Аякже! – подумала я. – Треба тікати!

Та швиденько-швиденько підібралася до кінчика чайникового носа.

– Куди ти, мала? – засичав чайник. – І чого це люди не знімають мене? Я весь википлю, уся вода збіжить!

– До побачення, дядечку! Я ще хочу політати на волі! – гукнула я, легкою парою знялася вгору і вилетіла з іншими подругами крізь кватирку.

– А, ось де ти! – почувла я раптом.

*Художниця
Людмила Постних*

Ой лишенько, це знову був вітер, і який сердитий, холодний! Він тепер служив у білої Зими, а Зима, я вже чула, завжди хотіла заморозити усю воду на світі – всі струмки, річки, озера, ставки. Навіть на Дніпро вона одягла міцну кригу, і я не думала б, що це йому подобалось. Чи багато їй було роботи зі мною! Вона тільки слово мовила – підхопив мене вітер, і вже білою сніжинкою я упала на стару ринву.

– Ти завжди горнулася до квітів, любила гратися з сонячним промінням, – глузував вітер, – а тепер будеш завжди прикрашати ринву, і я віятиму коло тебе, скільки захочу.

Навіть сонячний промінь нічого не міг зробити, бо вітер не підпускав його близько до мене. Я лише плакала, дивлячись на нього, і сльозинки мої замерзли на мені.

Я зробилася холодною крижаною бурулькою і примерзла до цієї старої ринви.

Отак і заворожила мене люта Зима... Ні, я ніколи не думала, що може бути так холодно на світі.

Усі казали, що я дуже гарна, і ялинки навіть сердилися на стару ринву, що я прикрашаю її, а не їх. Але навіщо була мені моя краса, коли я лишалася холодною нерухомою крижинкою? Як я заздрила сніжинкам, що літали в повітрі! І я не могла, не могла чекати до весни! Це ще так довго!

Бурулька замовкла, і раптом хлопчик відчув, що вона тане у нього в руках.

– Трошечки тепла в житті, і я знову оживаю, – долинув до нього тихий шепіт. – Я знову біжу далі, далі... Дякую тобі за тепло твоїх маленьких пустотливих рученят. Згадуй мене, коли плаватимеш у річці, коли бачитимеш росу, золотий дощик і білу хмарку.

І вже не було нічого в руках у хлопчика. Та він зовсім не шкодував.

Досліджуймо

8. Заповни таблицю.

Середовища перебування краплини	Настрій, емоції, які відчуває краплина
Дніпро	
Чорне море	
берег	
небо	
під землею	
джерельце	
долоні бійця	
водовід	
чайник	
ринва	
руки хлопчика	

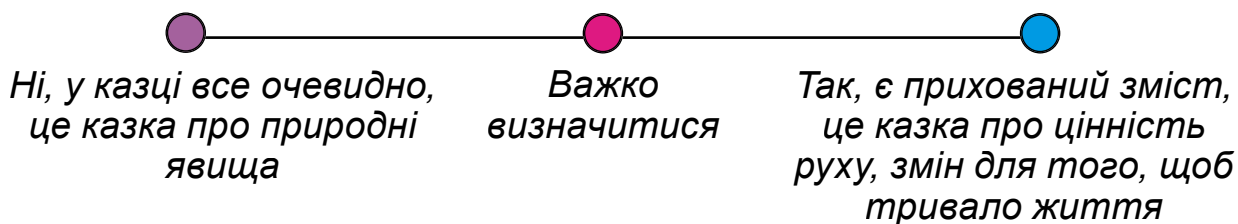
У яких ситуаціях ти співчував бурульці?

Дискутуймо

9. Обговори з однокласниками й однокласницями, чи є в казці приховане повідомлення від авторки. Свою думку познач на шкалі й наведи аргументи на її захист.

Чи є в казці приховане повідомлення?

Пишімо

10. Устав пропущені літери. У дужках запиши цифрою спосіб перевірки: 1 – за словником; 2 – за правилом; 3 – за сильною позицією звука. Перевір записані орфограми за текстом казки. Зразок: *сніг забл^ищав (3)*.

Поки пр_п_кло (___) б сон_чко (___), найкращі хв_лини (___), випл_снув (___) м_не (___) на бер_г (___), с_рдитий (___) віт_р (___), с_стричок (___) над з_млею (___), в_селим (___) дж_р_лом (___), в_ликий (___) чайн_к (___), ч_кати (___) до в_сни (___), на _л_ктричну (___) плитку, л__кою (___) парою знялася вгору.

Обговори з другом чи подругою правильність виконання завдання.

Досліджуймо

11. Що зміниться в казці, якщо про події оповідатиме вітер? Про що вітер не може розповісти? Запиши план розповіді від імені вітру.

План

Пишімо

12. Напиши невелике повідомлення про утворення бурульки для дитячого пізнавального журналу. Придумай заголовок. Чим твоє повідомлення відрізняється від опису цього явища в казці «Бурулька»?

Досліджуймо

13. А. Прочитай з олівцем у руках два тексти. Підкресли ті слова, сполучення слів або речення, якими вони відрізняються. Зроби висновок про роль прикметників у тексті. З якою метою авторка використовує порівняння та слова в переносному значенні?

Текст 1

Я була краплиною води. Я пливла в Дніпрі з мільйонами моїх сестричок до Чорного моря. Це були найкращі хвилини мого життя. Але вітер не давав мені спокою. Чого він хотів від мене? Я не знаю. Коли ми влилися в Чорне море, він здіймав хвилі, човни і кидав пароплави. Та я тікала від нього. Якось в літній день, – він виплеснув мене на берег, на каміння. Я обернулася парою і полинула в небо. Високо над землею я літала в хмарі, і, коли знову налітав вітер, я падала на землю дощем і напувала її. Я не боялася потрапити під землю. Адже й там я жила і знову виринала на світ джерелом.

Текст 2

Я була вже веселою краплиною води. Я пливла в Дніпрі з мільйонами моїх сестричок до Чорного моря. Це були найкращі хвилини мого життя. Усі звали мене невгамовною, але то вітер не давав мені ані хвилинки спокою. Чого він хотів від мене? Я не знаю. Коли ми влилися в Чорне море, він здіймав страшні хвилі, вищі за цей будинок, перевертав човни і кидав пароплави, як трісочки. Та я, маленька краплинка, тікала завжди від нього. Якось спересердя в тихий літній день, коли я цього зовсім не сподівалася, він виплеснув мене на берег, на гаряче каміння. Я обернулася парою і полинула в небо. Високо над землею я літала в білій хмарі, і, коли раптово знову налітав вітер, я швидко падала на землю дощем і напувала її. Я не боялася потрапити під землю. Адже й там я рухалася, жила і знову виринала на світ веселим джерелом.

Б. У казці є таке речення:

Високо над землею я літала в білій хмарі, і, коли раптово знову налітав вітер, я **швидко падала** на землю дощем і напувала її.

В іншому творі читаємо:

І саме в цей час на ґанку загупали чийсь **швидкі кроки**, потім шалено задзвонив дзвоник (*Михайло Стельмах*).

Слова **швидко** та **швидкі** називають ту саму ознаку: щось робиться з великою швидкістю.

Чи до однієї частини мови належать ці слова? У яку таблицю ти запишеш перше слово, а в яку – друге?

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	Відмінок Рід Число
<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	Відмінок Рід Число

Доповни таблицю словами з довідки.

Довідка: цікава (мандрівка), цікаво (мандрувати), давній (похід), давно (ходили), відверта (розмова), відверто (розмовляли).

Слова, які **означають ознаку дії і не змінюються**, належать до самостійної частини мови, яку називаємо **прислівником**.

Творімо

14. Уяви себе письменником або письменницею. Прочитай слова – назви природних явищ: **веселка, роса, іній, туман**. Обери одне з них і напиши казку, схожу за змістом до казки Оксани Іваненко «Бурулька».

Скористайся довідниками або енциклопедіями, щоб більше дізнатися про природне явище, яке описуватимеш у творі.

Придумай ілюстрації до своєї казки. Створи мінікнижечку та презентуй її однокласникам.

Пригадаймо

1. Чи важливо вказувати вік читача на дитячих книжках? Поясни чому.
2. Яким має бути рецепт, щоб страва вдалася?
3. Що таке приховане повідомлення? Як його знайти?
4. Як можна врахувати адресата, пишучи повідомлення?
5. Яку частину мови називаємо прислівником?

ТИЖДЕНЬ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ

Поповнюємо словниковий запас

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Що таке анонс?
- Як писати на онлайнів дошці?
- Чому текст ділиться на абзаци?
- Про що можна взяти інтерв'ю?
- Від чого залежить власний словниковий запас?

Досліджуймо

1. Обери 3 фільми або мультфільми, які, на твою думку, підходять для сімейного перегляду в період новорічних свят. Заповни таблицю.

	1	2	3
Це фільм чи мультфільм?			
Яка його назва?			
Про що в ньому йдеться?			
Чому він підходить для сімейного перегляду?			

Обговоріть з однокласниками та однокласницями ваші таблиці та створіть діаграму найцікавіших фільмів або мультфільмів для перегляду всією родиною.

Читаймо

2. Прочитай два варіанти анонсу мультфільму «Льодовиковий період: Гігантське Різдво». Який із варіантів тобі сподобався більше? Чому?

Анонс – попереднє оголошення про виставу, фільм, лекцію тощо, які невдовзі мають відбутися.

Персонажі мультфільму «Льодовиковий період: Гігантське Різдво» готуються весело відзначити улюблене свято й зустріти Санту з повним мішком подарунків. Еллі й Манфред розповідають своїй доньці Персик про різдвяний камінь, що стоїть біля їхнього житла, завдяки якому Санта аж ніяк не омине їхню домівку. Однак через непосидючого Сіда й хуліганів Креша й Едді очікування радісного свята може звестися нанівець: лінивцеві руйнує чарівний камінь, який так любить різдвяний дідусь, і дізнається від Манфреда, що тепер потрапив до «чорного списку» Санти. Залишитися без подарунків – яке розчарування для Сіда! Щоб виправити становище, він у компанії засмученої Персик й опосумів-бешкетників вирушає на Північний полюс – вибачатися перед Сантою. Друзі знаходять резиденцію бородатого чарівника, проте, бажаючи зробити все якнайкраще, вони, як завжди, отримують невтішний результат. Через їхні «старання» діти всього світу можуть не зустріти Різдво, і розгніваний Санта, святкові приготування якого були змарновані, заносить до «чорного списку» всю веселу компанію, котра перетворила на руїни його північну резиденцію.

Коли Сід випадково руйнує різдвяний камінь, Менні говорить йому, що Сід потрапив до «чорного списку» Санти і що лінивцеві доведеться летіти на Північний полюс просити вибачення у різдвяного чарівника. У резиденції Санти Сід хотів усе зробити якнайкраще, але тільки погіршив ситуацію. Тепер справа за Менні й компанією – лише вони, об'єднавшись, збережуть Різдво для всього світу!

- ❖ Дізнайся, чи є в шкільній чи міській відеотеці мультфільм «Льодовиковий період: Гігантське Різдво», та переглянь його або подивися фільм у мережі Інтернет.

Досліджуймо

3. В анонсі трапилися сполучення слів зі спорідненими словами **весело відзначити** та **весела компанія**.

Слова **весело** та **весела** називають ту саму ознаку: щось робиться безтурботно, з радісним настроєм.

Доведи, що перше слово – це прислівник, а друге – прикметник. Упиши пропущені запитання, використовуючи довідку.

1. – Сід зруйнував різдвяний камінь!

_____?

Випадково!

2. – Сід зажурився!

_____?

Дуже!

3. – Сіду треба летіти на Північний полюс!

_____?

Зараз!

4. – Сід бачив Санту!

_____?

Неподалік!

Довідка: Де? Коли? Як? Наскільки?

Надпиши над виділеними прислівниками, що вони називають: *місце дії, час дії, міру дії, спосіб дії*. Що допомогло тобі визначитися?

Творімо

4. Візьми участь в акції «Сімейний перегляд: радимо подивитися». Об'єднайся в групу з тими однокласниками чи однокласницями, з ким збігся твій вибір фільму або мультфільму для сімейного перегляду. Спільно напишіть анонс цього фільму або мультфільму. Розмістіть його на онлайнній дошці (стіні).

Обговоріть анонси фільмів і мультфільмів інших груп. Визначте 2 позитивні риси кожного з них. Чи завжди анонс передбачає переказ сюжету?

Онлайндова дошка – це ресурс для створення, спільного редагування та зберігання інформації. Існують сайти, наприклад **Падлет** (англ. **Padlet**), з такими дошками, на які можна прикріплювати фото, файли, посилання на сторінки інтернету, нотатки. На цій дошці працюють спільно. Той, хто створив її, надсилає повідомлення іншим учасникам проекту, уводить їхні електронні адреси й надає їм право писати на дошці.

Дискутуймо

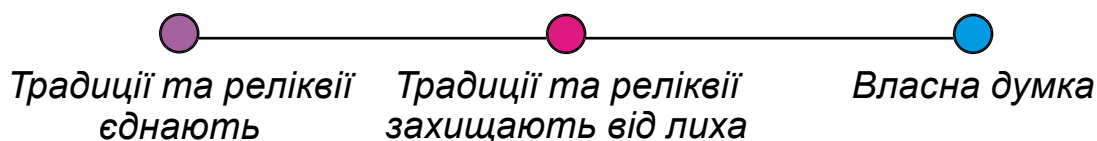
5. Яка традиція та реліквія були в сім'ї мамонта Манфреда в мультфільмі «Льодовиковий період: Гігантське Різдво»? А в сім'ї шаблезубого тигра Дієго?

Тради́ція – досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки тощо, які склалися історично й передаються з покоління в покоління.

Релі́квія – річ, яку шанують і зберігають як пам'ять про минуле.

Обговори з однокласниками й однокласницями, чому традиції та реліквії є такими важливими. Свою думку познач на шкалі й аргументуй її.

Чому традиції та реліквії такі важливі?

Читаймо

6. Поміркуй, художньою чи науково-популярною є книжка з назвою «Місяцелік», яку написав Василь Скуратівський. Познач свою відповідь.

☐

Художня книжка

☐

Науково-популярна книжка

☐

Недостатньо інформації, щоб визначитися

Прочитай анотацію до цієї книжки і скажи, чи підтвердилося твоє припущення.

Чи знаєте ви, як і коли ворожили дівчата, якою була посвята в парубоцтво, як закликали весну наші пращури, коли заготовляли лікарські рослини, з якими символами зустрічали Новий рік? Про ці та інші обряди і звичаї, що вже стали реліктами*, ви дізнаєтесь, прочитавши книгу Василя Скуратівського «Місяцелік». Вона є логічним продовженням уже відомих творів «Берегиня» та «Посвіт», що набули широкої популярності серед читачів. Автор зібрав багатючий матеріал про походження назв українських місяців і пов'язані з ними численні прислів'я та приказки, зразки завбачень погоди, народні й релігійні свята, а також розвідки про найцікавіші обряди. Видання стане в пригоді всім, хто не байдужий до своєї національної культури.

* *Релікт* – предмет або явище, що збереглися як залишок давніх епох.

Ано́тація – коротка довідка про зміст книги, статті тощо.

Досліджуймо

7. В анотації є два речення з тим самим прислівником.

1) Про ці та інші обряди і звичаї, що **вже** стали реліктами, ви дізнаєтесь, прочитавши книгу Василя Скуратівського «Місяцелік».

2) Вона є логічним продовженням **уже** відомих творів «Берегиня» та «Посвіт», що набули широкої популярності серед читачів.

Поміркуй, чим можна пояснити те, що в тому самому слові відбувається чергування звуків [у] та [в].

З якими словами пов'язаний цей прислівник у реченнях? Доведи, що прислівник може означати не тільки ознаку дії, а й ознаку ознаки.

Читаймо

8. Прочитай уривок із книги «Місяцелік» з олівцем у руках. Підкресли раніше не відому тобі інформацію про традиції, пов'язані з 19 грудня.

Миколи (19 грудня). Свято Миколая відзначали особливо вродисто. Вважалося, що він захисник усіх бідних і знедолених. Та найбільше його пошановували діти, для яких він був почесним охоронцем. Навіть існує легенда про те, що Миколай рятував дітей серед моря.

Традиційно в Україні, особливо в західних областях, до цього дня готували обрядодії, пов'язані зі святом Миколаєм. Увечері хтось найповажніший з родини, переважно дідусь, перевдягався на вулиці в «доброго Миколая», заходив до оселі з подарунками, які батьки, знаючи про дитячі забаганки, готували заздалегідь. Вручаючи кожному окремо гостинець, святий Миколай згадував усе те добре, що зробив дітлах протягом року, і соромив за нечемні вчинки. Відтак діти свято вірили в існування цього доброго захисника й намагалися не гнівити «діда Миколая, який знає про все». Це був вельми дійовий виховний момент.

Крім того, у школах влаштовували цікаві вистави, де головною дійовою особою вважався святий Миколай. Поруч з ним неодмінно сусідив меткий чортик, який намагався переконати дідуся в тому, що вручати дітям подарунки не варто, бо вони були неслухняними. Але преамбула* таких вистав закінчувалася тим, що добрий Миколай цього разу вибачає. П'єси для таких вистав писали найвідоміші письменники, зокрема й Іван Франко.

Під цю пору зима вже остаточно перебирає свої права. «Миколай бородою трусить, – мовить відоме прислів'я, – дорогу стелить». Для селянина це найщедріша пора – зібрано збіжжя, зроблені на зиму відповідні припаси, а отже, можна було розрахуватися з боргами. Хто ж не встигав або не міг до цього дня віддати позички, то казали: «Коли ти мені не оддаси до Миколи, то вже не оддаси ніколи».

За Василем Скуратівським

* **Преамбула** – вступ до чого-небудь, передмова.

Досліджуймо

9. Знайди в прочитаному уривку речення, у яких трапилися ці слова, та поясни їхнє лексичне значення.

Обрядодії, меткий, збіжжя, позичка.

У разі труднощів звертайся до тлумачного словника.

Пишімо

10. Знайди в тексті Василя Скуратівського прикметники та прислівники, пов'язані з поданими словами, і запиши їх.

Пошановували (як?) _____, охоронець (який?) _____,
 _____, перевдягався (коли?) _____,
 готували (коли?) _____, вірили (як?) _____,
 дійовий (наскільки?) _____, письменники (які?) _____,
 _____, перебирає (як?) _____,
 пора (яка?) _____, не оддаси (коли?) _____.

Над прислівниками надпиши, що вони називають: *час дії, міру дії, спосіб дії*.

Досліджуймо

11. Підкресли в тексті кожне слово **Миколай**. Чи трапилося воно в усіх абзацах? Доведи, що темою тексту є свято Миколая.

У кожного з абзаців є своя тема (мікротема). Скористайся довідкою і запиши кожну мікротему у відповідному місці.

Тема тексту: Свято Миколая

1-й абзац	Мікротема:
2-й абзац	Мікротема:
3-й абзац	Мікротема:
4-й абзац	Мікротема:

Довідка: Святкування в родині. Почесний охоронець. Повернення боргів. Шкільні вистави.

Творімо

12. Підкресли в тексті Василя Скуратівського слово **діти**, його форми та споріднені з ним слова. Чи в усіх абзацах вони трапилися?

Прочитай четвертий абзац і скажи, з яким із трьох попередніх абзаців він пов'язаний найбільше? Що про це свідчить? Знайди споріднені слова в першому та четвертому абзацах і підкресли їх.

Намалюй за допомогою прямокутників або кружечків, цифр 1, 2, 3, 4 та стрілок схему зв'язків між абзацами в тексті Василя Скуратівського. У прямокутниках чи кружечках записуй необхідні з підкреслених слів.

ЯК ПОБУДОВАНИЙ ТЕКСТ?

Досліджуймо

13. Вибери тему для власного дослідження традицій у родинах своїх однокласників та однокласниць. Наприклад: «Святкування Різдва», «Новорічні традиції», «День святого Миколая», «Свято Рош га-Шана», «Ураза-байрам у моїй родині».

Інтерв'ювання – це усна форма опитування. Інтерв'ю можна провести під час зустрічі, у режимі онлайн або телефоном.

Підготуйся до інтерв'ювання: запиши 4 питання з 2–3 можливими відповідями на кожне з них.

Наприклад: *Де ти святкуєш Різдво?*

- а) удома
б) в іншому місті чи селі
в) інколи вдома, інколи в іншому місці

[illegible]

Кількість інтерв'ювань не обмежується. Створи діаграму на основі проведеного опитування, сфотографуй і розмісти її на онлайнів дошці. Розглянь розміщені на стіні діаграми однокласників та однокласниць.

14. Прочитай ще один уривок із твору Василя Скуратівського «Місяцелік» і з'ясуй, чи всі українські традиції, пов'язані з Новим роком, тобі відомі.

Стояла тиха морозяна ніч. На небі густо паслися зорі. Обійшовши один вулик, **неньо** скропив його кутею, потім другий, третій, і так усю пасіку. Через вхідну хвіртку зайшов до хлівця, щоб причастити й корівку. Нарешті дійшла черга і до **перевесел**. Їх вистачило для кожної деревини. Нам добре видно було, як розповажисто гордувала садовина підперезаними **пасками**, наче весільні чини.

– Для чого вони це роблять? – питаюсь у мами. Вони щасливо усміхаються: – Жива людина про живе й думає. Так уже повелося, синочку: надходить новий рік, то господар хоче придобрити його, аби був щедрим для сімейства, – кутею обсипають бджіл, щоб справно перезимували й по літі медку наносили у вулії, а корівка легенько розтелилася та на розплід теличку привела. Садовину ж задобрюють, щоб порадувала цвітом і плодом. А горщик, що на покуті, має убезпечити на весь рік статками нашу родину, аби в коморі та в **оборі** були в **засіках** повні гори!

Упоравшись із садом, тато вертають до хати й жваво розтирають задубілі руки.

– Бере своє Новий рік, – похитують головою. – А коли мороз напередодні Василів, то на врожай. Василі ж завтра...

Мама підходять до мене, ніжно **голублять** мої щоки.

– З Новим роком, синочку, з новим щастям! Будь нам веселий та щасливий! – і довго-довго дивляться ув мої очі. – А тепер вилазь на піч, і нехай тобі насниться гарний новорічний сон. Тим часом Дід Мороз принесе тобі в торбі смачні ласунці й залишить на **покуті**.

...Лежу на печі й ніяк не можу заснути. Хоч і знаю, що Діда Мороза в природі не існує, але вірю в нього. І треба ж було людям попридумувати такі поетичні легенди. Чи, скажімо, обряд з кутею. Ну що від того зміниться, якщо на покуті стоятиме горщик – ні хліба не прибавиться, ні бджілки, якщо буде мокре літо, зайвого медку не принесуть, і корівка не порадує теличкою, бо торік хоч і завбачували, а таки бичечок з'явився? Але ж згадалася мамина накличка: жива людина про живе й думає. Може, й справді в тому є якась магічна сила, котрої ми ще не розпізнали? З цими **мислями** солодко засинаю. **Увижається**, наче лечу я на крилах понад селом, – білесенькі хатки купаються в місячному сяєві, кучеряві садочки підперезані житніми **перевеслами**, дівчата, вийшовши на

подвір'я, жбурляють на дорогу старі **шкарбани**. І від того так весело на душі, **празниково**, наче я в якомусь казковому царстві.

Досліджуймо

15. А. Зверни увагу на сполучення слів **дивляться ув мої очі** на початку передостаннього абзацу. Чи знайоме тобі слово **ув**? Яким словом його можна замінити? Скористайся власними спостереженнями, які були зроблені під час виконання вправи 7.

Б. Чи можеш ти пояснити лексичне значення виділених у тексті слів? Уважно перечитай речення, у яких вони трапилися. Запиши відповідне слово поруч з кожним лексичним значенням. Чи використовуєш ти ці слова у своєму мовленні? Від чого залежить власний словниковий запас?

	Проявляти ніжність, ласку; пестити.
	Джгут із скрученої соломи для перев'язування снопів.
	Відгороджене місце в коморі, зерносковищі і т. ін. для зсипання зерна або великий і високий, звичайно нерухомий ящик з лядою для зсипання зерна, борошна.
	Поставати в уяві, уявлятися.
	Відгороджена частина подвір'я з приміщеннями для худоби.
	Батько.
	Думка.
	Те, чим підперізують одяг по талії (ремін, шнур і т. ін.).
	Старе, стоптане, рване взуття (чоботи, червики і т. ін.).
	В українській хаті – куток, розміщений по діагоналі від печі, та місце біля нього.
	Святково.

У разі труднощів звертайся до тлумачного словника.

Дискутуймо

16. Перечитай останній абзац тексту. Знайди в тексті факти, які реально трапилися в родині оповідача. А що, на його думку, є вигадками? З якими сумнівами засинає хлопчик? Обговори свої висновки з однокласником або однокласницею.

Творімо

17. Разом з однокласниками й однокласницями обговоріть, яким може бути сюжет вашої п'єси для шкільної вистави, де головною дійовою особою є святий Миколай. Пам'ятайте: за традицією, серед персонажів має бути і меткий чортик, який намагається переконати дідуся в тому, що діти не заслуговують на подарунки, бо були нечемними. Але добрий Миколай усім вибачає. Придумайте для своєї п'єси назву й дійових осіб. Це буде комедія чи драма? Скільки дій плануєте в п'єсі? Напишіть анонс своєї вистави.

Комедія – п'єса з веселим, смішним сюжетом.

Драма – п'єса серйозного, але не героїчного змісту (на відміну від трагедії й комедії).

Пригадаймо

1. Для чого створюють анонс?
2. Що таке онлайн дошка?
3. З якою метою в тексті роблять абзаци?
4. На яку тему можна взяти інтерв'ю?
5. Як формується наш словниковий запас?

ТИЖДЕНЬ П'ЯТНАДЦЯТИЙ

Зосереджуємося на описі

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чи може ребус бути подарунком?
- Для чого в художніх текстах трапляються описи?
- Як можуть бути пов'язані сюжети різних творів?
- Де можуть зустрітися персонажі різних творів?
- Що таке займенник?

Творімо

1. Опиши омріяний тобою подарунок, використавши 3–4 прикметники. Запиши слова на малюнку подарункової коробки. Запропонуй однокласникам та однокласницям відгадати, що може бути в коробці.

Поміркуй, що тобі хотілося б подарувати найкращій подрузі чи найкращому другу. Зашифруй назву подарунка у вигляді ребуса. Чи може ребус бути подарунком?

Мій подарунок

Подарунок для друга

Читаймо

2. Прочитай уривок з казки Ернста Теодора Амадея Гофмана «Лускунчик і Мишачий король» з олівцем у руках і підкресли окремі слова, сполу-

чення слів або речення, у яких ідеться про ставлення персонажів до подарунків.

Напередодні Нового року дітям радника медицини Штальбаума від ранку й до самого вечора не дозволяли заходити до вітальні, а особливо до сусідньої з нею зали. Фріц і Марі сиділи у куточку в маленькій задній кімнатці, аж поки почало смеркати. Фріц пошепки, мов велику таємницю, розповів меншій від себе сестрі – їй було тільки сім років, – що він ще зранку чув, як у замкненій вітальні й залі щось шурхотіло, товклося й тихо стукало. А крім того, недавно в сінях майнув невисокий чоловік з великою скринькою під пахвою; Фріц добре не роздивився на нього, але був певен, що то не хто інший, як їхній хрещений батько Дросельмаєр. Марі з радощів заплескала в долоні й вигукнула:

– Ох, аби знати, що для нас цього разу змайстрував хрещений!

Старший радник суду Дросельмаєр був дуже непоказний чоловік: низенький, худий, обличчя геть зморщене, замість правого ока – великий чорний пластир, на голові ані волосини, через що він носив дуже гарну білу перуку – вона була скляна й напрочуд майстерно зроблена. Хрещений на все був великий майстер, навіть розумівся на годинниках і вмів сам їх робити.

...Хрещений завжди приносив у кишені щось цікаве для дітей: то дерев'яного чоловічка, що вмів кумедно водити очима і вклонятися, то скриньку, з якої випурхувала пташка, то ще щось. Ну, а на Новий рік він щоразу майстрував якусь особливу, гарну іграшку. На ті іграшки він витрачав багато часу й праці, тому батьки, коли минало свято, дуже берегли їх.

Отже, Марі й вигукнула:

– Ох, аби знати, що для нас цього разу змайстрував хрещений!

Фріц сказав, що то буде фортеця, у якій маршируватимуть і муштруватимуться чудові солдати, а тоді надійдуть інші солдати й нападуть на фортецю, але ті, що всередині, хоробро вдарять із гармат, аж гук піде навкруги.

– Ні, ні! – перебила брата Марі. – Хрещений розповідав мені про гарненький садок із великим озером, де плавають білі лебеді із золотими стрічками на ший і співають чарівних пісень. А з садка виходить дівчинка, підступає до озера, кличе лебедів і годує їх соловками марципанами...

– Лебеді не їдять марципанів! – не дуже ввічливо перебив її Фріц. – І хрещений не зробить цілого озера. Та й яка нам користь від його іграшок? Адже їх у нас відразу забирають. Ні, мені більше подобаються татові й мамині подарунки – їх можна тримати в себе і робити з ними що хочеш.

І діти знов почали гадати вголос, що вони цього разу отримають на Новий рік. Марі сказала, що мамзель Трутонька, її велика лялька, дуже змінилася, стала така незграбна, раз по раз падає на підлогу, і від того в неї все обличчя потовчене, а вже про її вбраннячко годі й згадувати – де там воно буде чисте! Хоч свари, хоч не свари її, нічого не помагає. І мама так значуще всміхнулася, коли Марі сподобалася нова парасолька у її подружки Гретхен. А Фріц казав, що в його стайні бракує гарного гнідого коня, і взагалі в його війську бракує кавалерії, і татові це відомо.

Як бачимо, діти знали, що тато й мама купили їм усі ті чудові подарунки, які вони замовили, але знали й інше: що їх принесе Дід Мороз, добрий, щедрий Дід Мороз. Як гарно, що є новорічне свято! І Фріц з Марі, які й далі пошепки ділилися своїми сподіванками, пригадали слова своєї старшої сестри Луїзи: вона казала їм, що Дід Мороз краще за них самих знає всі їхні бажання, а тому хай сидять тихенько й чекають, що їм подарують.

Марі задумано прикинула, а Фріц усе мурмотів:

– Як би мені хотілося гнідого коня й гусарів!

Тим часом зовсім смеркло. Діти сиділи, притулившись одне до одного, й не зважувались більше вимовити жодного слова. Їм ніби вчувалася якась далека чудова музика. Раптом на стіну впав пучок променів, «дзень-дзелень» – срібним голосом заспівав дзвіночок, двері розчинились, і з вітальні линув цілий потік світла.

– Ох! – тільки й вимовили діти, завмерши на порозі.

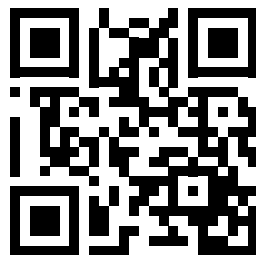
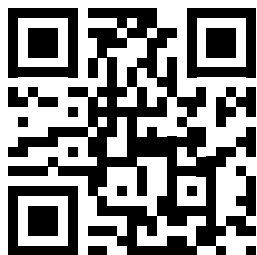
А з вітальні до них вийшли тато й мама, взяли їх за руки і сказали:

– Заходьте, любі дітки, заходьте й погляньте, які подарунки приніс вам Дід Мороз!

(Далі буде.)

Переклад українською Євгена Поповича

- ❖ Дізнайся, чи є в шкільній бібліотеці казка Гофмана «Лускунчик і Мишачий король», і за бажанням прочитай її. Можеш прослухати однойменну аудіокнижку в двох частинах за QR-кодами.

Пишімо

3. На основі спостережень під час читання уривка заповни таблицю.

**Як персонажі казки «Лускунчик і Мишачий король»
ставляться до подарунків?**

Персонаж	Ставлення
Фріц	
Марі	
Луїза	
Хрещений батько Дросельмаєр	
Тато й мама	

Досліджуймо

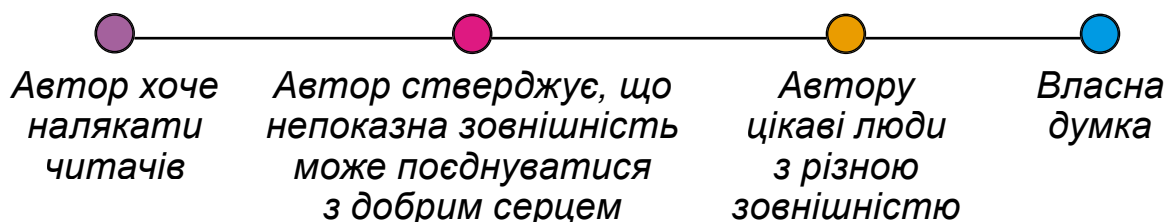
4. Знайди в тексті репліки з вигуком «Ох!». Які емоції відчувають персонажі, коли так вигукують? Порівняй ці емоції з емоцією батька з народної казки «Ох!». У чому відмінність? Запиши свою думку.

Дискутуймо

5. Знайди в тексті та прочитай опис зовнішності хрещеного батька Дросельмаєра. Обговори з однокласниками та однокласницями, чому автор не приховує від читачів того, що чоловігя був дуже непоказний. Свою думку познач на шкалі й аргументуй її.

Чому автор не став приховувати від читачів непоказну зовнішність персонажа?

Читаймо

6. Прочитай ще один уривок із казки «Лускунчик і Мишачий король», щоб дізнатися, чим подарунок хрещеного батька Дросельмаєра відрізнявся від інших подарунків.

Аж за якусь хвилю Марі глибоко відітхнула й сказала:
– Ох, як гарно!.. Як гарно!

А Фріц нічого не сказав, лише кілька разів підскочив угору, а скакати він був великий майстер.

Видно, діти цілий рік були дуже чемні й слухняні, бо ніколи ще Дід Мороз не приносив їм стільки пречудових подарунків, як цього разу. Велика ялинка посеред вітальні була рясно обвішана золотими й срібними яблуками, і на кожній гіллячці, наче пуп'янки й квітки, вабили око обцукровані мигдалеві горіхи, барвисті цукерки та інші ласощі. Проте, мабуть, найбільшої краси ялинці додавали сотні маленьких свічок, що, мов зірочки, поблискували в її темному вітті. Ялинка променіла ними і привітно запрошувала дітей натішитися її квітками та плодами. А навколо неї чого тільки не було! І все яскріло, мінилося різними кольорами, все було таке гарне, що годі й описати.

Марі побачила ляльки, маленьке зграбне кухонне начиння, але найдужче її втішила шовкова сукенка, обшита яскравими стрічками. Вона висіла на вішалці якраз перед очима в Марі, так що її

можна було оглянути з усіх боків. І Марі й оглядала її з усіх боків та раз по раз вигукувала:

– Ох, яка гарна, ох, яка мила сукенка! І мені дозволять її надягти, напевне дозволять!

Фріц тим часом уже три або й чотири рази клусом і вчвал об'їхав навколо ялинки на новому гнідому коні, якого він справді побачив на прив'язі біля столу з подарунками.

Трохи заспокоївшись, Фріц і Марі хотіли вже сісти й переглянути подаровані їм книжки – ті книжки лежали розгорнуті, і обоє зразу побачили, що барвисті квітки, захоплені грою діти і всякого віку люди в них так природно намальовані, наче вони живі й справді розмовляють, – отже, Фріц і Марі якраз хотіли взятися до тих чудових книжок, коли знов пролунав дзвоник. Вони здогадалися, що тепер їм покаже свої подарунки хрещений, і кинулись до столу під вікном.

Досі той стіл був запнутий завісою, а тепер її швидко відсунули. Ох, що діти побачили!

На зеленій, усіяній барвистими квітками галявині стояв пре-гарний замок із безліччю дзеркальних вікон і позолочених вежок. Задзвеніли дзвіночки, двері й вікна повідчинялися, і стало видно, як у залах гуляють маленькі чоловіки й жінки в капелюхах із перами і в сукнях з довгими шлейфами. У найбільшій залі, що була неначе охоплена полум'ям – так багато свічечок світилося там у срібних свічниках, – під музику дзвонів танцювали діти в коротеньких курточках і піджачках. У вікно раз по раз виглядав добродій у ясно-зеленому плащі, привітно махав рукою і знов ховався, і навіть сам хрещений Дросельмаєр, тільки не набагато більший за татів великий палець, коли-не-коли з'являвся внизу коло брами і знов заходив до замку.

(Далі буде.)

Переклад українською Євгена Поповича

Досліджуймо

7. Знайди в тексті та виокрем олівцем опис: 1) ялинки; 2) подарованих книжок; 3) подарунка хрещеного.

Уяви, що ці описи в тексті замінено такими реченнями:

1. Посеред вітальні була велика ялинка.
2. Ті книжки були красиві.
3. На столі під вікном стояв макет замку з фігурками людей, які рухалися.

Що має змінитися для читача?

Напиши, для чого в художніх текстах використовують описи.

Пишімо

8. Знайди в тексті уривка прикметники та прислівники, пов'язані з поданими словами, і запиши їх.

Відітхнула (як?) _____, підскочив (як?) _____,
_____, майстер (який?) _____,
чемні (наскільки?) _____, подарунки (які?) _____,
_____, обвішана (як?) _____, віття (яке?) _____,
_____, запрошувала (як?) _____, сукенка (яка?) _____, намальовані (як?) _____.

Над прислівниками надпиши *присл.*, а над прикметниками – *прикм.*

Чи погоджуєшся ти з тим, що в словах **пр_чудові**, **пр_вітно**, **пр_родно** є та сама орфограма? Доведи свою думку.

Дискутуймо

9. Прочитай анонс до художнього фільму «Лускунчик і чотири королівства».

У найважчі часи лише Різдво приносить щастя в кожен дім. Але юна Клара не хоче нічому радіти. Аж ось її хрещений батько Дросельмаєр зробив їй незвичайний подарунок, який дозволив дівчинці потрапити в паралельний світ, створений її загиблою матір'ю. У цьому королівстві є кілька областей: Країна Снігів,

Країна Квітів, Країна Солодощів. Пробувши трохи там, дівчина зустрічає солдата Філіпа та розуміє, що вона принцеса, а мати її – королева. А ще Клара дізналася, що всі ці землі перебувають у небезпеці, адже їх хоче захопити Імбирна Мати разом зі своєю мишачою армією. Клара мусить дістатися Четвертої Країни та дати бій ворогові. Цей світ потребує гармонії.

Обговори з однокласниками й однокласницями, яку інформацію про сюжет фільму надав анонс. Свою думку познач на шкалі й аргументуй її.

Яку інформацію про сюжет фільму
«Лускунчик і чотири королівства» надав анонс?

Фільм з тим
самим сюжетом,
що й відома казка

Сюжет фільму
є продовженням
відомої казки

Сюжет фільму
частково пов'язаний
з відомою казкою

Читаймо

10. Прочитай ще один уривок із казки «Лускунчик і Мишачий король» з олівцем у руках, підкреслюючи ті слова, сполучення слів або речення, у яких ідеться про переживання й емоції Марі, викликані Лускунчиком.

А насправді Марі тому не хотіла йти від ялинки, що побачила там те, чого раніше не помічала. Коли Фріц забрав своїх гусарів, на видноті опинився прецікавий маленький чоловічок, що стояв тихо й скромно. Чоловічок не вдався ані зростом, ані поставою, – трохи задовгий кремезний тулуб не дуже пасував до коротких, тоненьких ніжок, і голова теж була завелика. Одне слово, чоловічок був не вельми вродливий, зате надолужував на вбранні: зразу було видно, що він освічений і має добрий смак. Він був одягнений у гарний, бузкового кольору доломан* із білими позументами** й гудзиками і в гусарські рейтузи. Чобітки так щільно облягали його тендітні ніжки, наче були намальовані на них. Смішно було тільки, що він на такий ошатний костюм накинув

тісний дерев'яний плащ, а на голову натяг незугарну шапочку. «Але ж хрещений он теж носить такий плащ, що страшно глянути, й не кращу шапку, – подумала Марі, – а сам який милий!» Маленький чепурун сподобався їй з першого погляду. Та аж тепер, добре приглянувшись до нього, вона помітила, що в нього ще й на диво добродушне обличчя. Ясно-зелені, витрішкуваті очі аж світилися ласкою і привітністю. Дуже личила чоловікові й біла гарно причесана ватяна борода – завдяки їй ще дужче впадала в око мила усмішка, що цвіла на його червоних устах.

– Ох, – вигукнула нарешті Марі, – ох, любий тату, а чий той чоловічок, що стоїть там під ялинкою?

– Той чоловічок, люба доню, добре попрацює для всіх вас, – мовив батько, – він буде справно лускати вам найтвердіші горіхи.

Батько обережно взяв чоловічка з-під ялинки, підняв угору його дерев'яний плащ – і ти ба, чоловічок зразу широко роззявив рота і блиснув двома рядками гострих зубів. Батько звелів Марі покласти йому в рот горіха, і чоловічок – лусь! – розлущив його, на стіл упала шкаралупка, а на долоні в дівчинки опинилося солодке зернятко.

Батько сказав:

– Я бачу, Марі, що тобі Лускунчик сподобався найдужче, тому ти будеш доглядати й берегти його.

Марі аж скрикнула з радощів. Вона миттю взяла Лускунчика на руки й заходилася лускати горіхи – але вибирала найменші, щоб йому не доводилось так широко роззявляти рота, бо, правду сказати, це йому не дуже личило.

До Марі підійшла Луїза й зажадала, щоб Лускунчик і їй налускав горіхів, що він і зробив.

Тим часом Фріцові набридло муштрувати своїх гусарів та їздити верхи на гнідому. Він також захотів горіхів, і Лускунчик почав переходити з рук в руки, безперестанку то роззявляючи, то стуляючи рота. Фріц вибирав найбільші й найтвердіші горіхи, аж раптом – лусь! – у Лускунчика випали три зуби, а вся нижня щелепа відвисла.

– Ох, сердешний мій Лускунчику! – зойкнула Марі й забрала його від Фріца.

Марі познаходила зуби, що випали в Лускунчика, підв'язала йому щелепу гарненькою білою стрічкою, яку відчепила від своєї сукенки, і закутала його в носовичок. Бідолаха, видно, був дуже наляканий, бо аж зблід. Так Марі тримала його на руках, заколисуючи, як малу дитину, і водночас розглядала чудові малюнки в книжці. Вона була сердита на хрещеного за те, що він цілий

вечір сміявся з неї і все питав, навіщо вона панькається з таким бридким малим невдахою.

Переклад українською Євгена Поповича

* *Доломан* – угорський народний одяг, а також військовий мундир, прикрашений тасьмою.

** *Позумент* – срібляста тасьма для оздоблення одягу.

Пишімо

11. На основі спостережень під час читання уривка заповни таблицю.

Переживання та емоції Марі

Ситуація	Переживання та емоції Марі
Марі розглядає прецікавого чоловічка	
Марі бере Лускунчика на руки й починає лускати горіхи	
Марі забирає Лускунчика від Фріца	
Марі колисає Лускунчика	

Досліджуймо

12. Поміркуй, що є спільного й відмінного між Лускунчиком і хрещеним батьком Дросельмаєром. На великому аркуші паперу намалюй і заповни діаграму Венна за вже відомим тобі зразком.

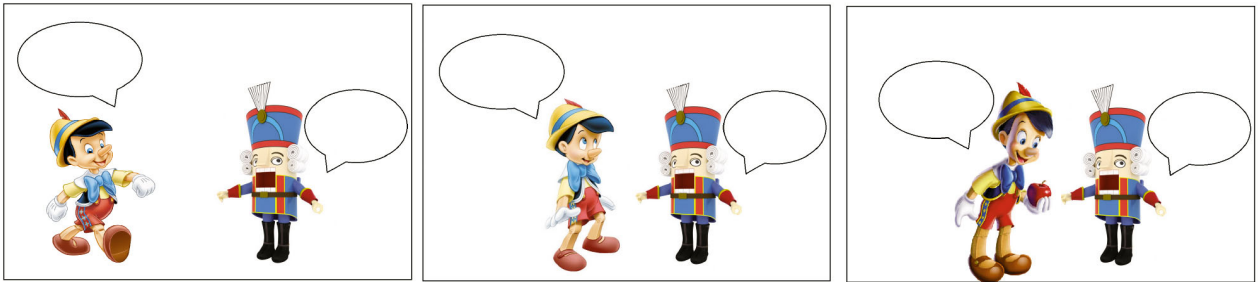
Обговори свій варіант заповнення діаграми Венна з другом або подругою.

Творімо

13. У якому ще творі персонажем є дерев'яний чоловічок?

Попрацюйте в парах. Поміркуйте, за яких обставин Піноккіо та Лускунчик могли б познайомитися. Придумайте репліки, складіть і розіграйте діалог знайомства.

Досліджуймо

14. Уяви, що на основі казки учні написали п'єсу. Прочитай репліки батька й Марі, які ведуть розмову про Лускунчика, і знайди слова, що не називають, а вказують на дійових осіб або предмет, ознаку, кількість. Запиши ці слова у відповідні стовпчики таблиці.

Батько. Я бачу, Марі, що ти будеш доглядати й берегти Лускунчика.

Марі. Так, тату, він дуже добрий.

Батько. Це подарунок не лише твій, але й Луїзи та Фріца. Вони мають таке саме право користуватися його послугами.

Марі. А скільки горіхів можна давати лускати одночасно?

Батько. Кілька, якщо маленькі. А якщо великі, то краще один, бо Лускунчик може втратити свої зуби.

Предмет	Ознака	Кількість
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

Займенник – це самостійна частина мови, яка **вказує на предмет, ознаку, кількість, але не називає їх**. Займенники вживаємо замість іменників, прикметників, числівників.

Пишімо

15. Устав пропущені літери. У дужках запиши цифрою спосіб перевірки:
1 – перевірка за словником; 2 – перевірка за правилом; 3 – перевірка за сильною позицією звука.

Перевір за текстом казки, чи правильно позначено орфограми.

Зразок: кремезний тулуб (1).

Пр_цікавий (___) чоловічок, д_р_в'яний (___) плащ,
хр_щений (___) батько, пр_чесана (___) борода, ч_рвоні (___) уста.

Досліджуймо

16. А. Поміркуй, чому займенники **я, ми, ти, ви, він, вона, воно, вони** називаємо особовими. Заповни таблицю.

Особові займенники

	Однина	Множина
1 особа		
2 особа		
3 особа		

Б. У репліках персонажів казки підкресли особові займенники (**я – мене, ти – тебе, ми – нас** тощо).

- 1) – Я бачу, Марі, що тобі Лускунчик сподобався найдужче.
- 2) – Той чоловічок, любя доню, добре попрацює для всіх вас.
- 3) – Ох, яка гарна сукенка! І мені дозволять її надягти!
- 4) – Хрещений не зробить цілого озера. Та й яка нам користь від його іграшок? Адже їх у нас відразу забирають.

Пригадаймо

1. Чи можна подарувати ребус?
2. Для чого потрібен опис у художньому тексті?
3. Чи може існувати зв'язок між сюжетами різних творів?
4. Чи можлива зустріч персонажів різних творів?
5. З якою метою ми використовуємо займенники?

ТИЖДЕНЬ ШІСТНАДЦЯТИЙ

Підбиваємо підсумки

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чи завжди зробити щось реальне так само легко, як на словах?
- Які частини мови належать до службових?
- Які особливості дитячих детективів?
- Чи є в мові двійники?
- Які своєрідні риси має художнє мовлення?

Пишімо

1. Прочитай уривок із народної казки «Мудра дівчина» та напиши, як ти розумієш спосіб дії, позначений у виділених словах. Чи траплялося тобі коли-небудь діяти так?

...Пан думав, думав та й каже:

– Піди та скажи своїй дочці: нехай вона прийде до мене в гості, та так, щоб **ні йшла, ні їхала; ні боса, ні взута; ні з гостинцем, ні без гостинця**. А як вона цього не зробить, то буде лихо.

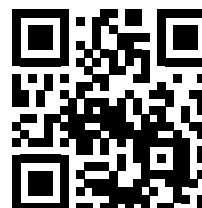
Іде знов батько плачучи додому. Прийшов та й каже дочці:

– Ну що, дочко, будемо робити? Пан загадав так і так.

І розказав їй усе. Маруся каже:

– Не журиться, тату, усе буде гаразд...

- ❖ Дізнайся, чи є в шкільній бібліотеці народна казка «Мудра дівчина», і за бажанням прочитай її. Можеш прослухати аудіокнигу за QR-кодом.

Творімо

2. Спробуй за серією ілюстрацій і римованими словами скласти вірш про босо-взутого сніговика.

Босо-взутий сніговик

_____ сніговик
_____ звук:
_____ узував
_____ чимчикував.

_____ хула-хуп, _____ чому?
_____ суп, _____ йому!
_____ магазин, _____ взуває,
_____ один. _____ залишає.

Ілюстрації Аліни Ткаченко

Читаймо

3. Прочитай вірш Олесі Мамчич «Босо-взутий сніговик», послуговуючись «Хрестоматією сучасної української дитячої літератури для читання в 3, 4 класах» (Видавництво «Старого Лева», 2017 р, с. 136–137). Чи схожий він за змістом на твій?

Чи можна за однаковими римованими словами скласти різні за змістом вірші?

Пишімо

4. Знайди у вірші й випиши синоніми до слів:

мішок – _____; **вийшов** – _____;
магазин – _____; **гарно** – _____.

Якби авторка використала у вірші подані вище слова, чи мав би твір віршовану форму?

Запиши власні міркування на тему «Чому важливо вміти добирати синоніми?».

Досліджуймо

5. З'ясуй, яку роль у реченнях відіграє виділене слово.

Проведи експеримент: прибери з речення слово **до**. Чи зруйнувалося речення? Для чого потрібне слово **до** в реченні?

Позаходив **до** крамниць,
накупив собі дрібниць...

Продовж експериментувати: прибери з другого речення слово **а**.
Чи зруйнувалося речення? Для чого потрібне слово **а**?

Я до міста йшов у правім,
а назад у лівім йду!

А тепер прибери з третього речення слово **не**. Чи зруйнувалося речення? Як змінився його зміст?

Трохи босих,
трохи взутих
в місті сла́внім **не** бува.

В українській мові виділяють три службові частини мови: **прийменник, сполучник, частку**.

Прийменники разом із формами відмінка означають **зв'язок** іменників, числівників і займенників **з іншими словами**. Наприклад: *заходити до крамниць, прийти з гостинцем*.

Сполучники з'єднують **незалежні одне від одного слова**. Наприклад: *піді та скажи, фільми або мультфільми, складно, але цікаво*.

Частки надають **нового змісту** цілому висловлюванню. Наприклад: *Я прочитав книгу. – Я не прочитав книгу. – Я би прочитав книгу.*

Пишімо

6. Заповни таблицю, виписавши з вірша по 1–2 слова до кожної частини мови.

Частини мови	Самостійні	Іменник	
		Прикметник	
		Числівник	
		Займенник	
		Дієслово	
	Службові	Прислівник	
		Прийменник	
		Сполучник	
	Вигук	Частка	

Дискутуймо

7. А. Прочитай анонс двох книжок.

«Остання пригода детектива Носика» та «Детектив Носик і викрадачі»

Автор: Мар'ян Орлонь

Переклад з польської: Наталка Малетич

Ілюстрації: Єжи Флісак

Видавництво: Видавництво Старого Лева, 2016–2017

Вік: 6–9

Пенсіонер Амвросій Носик потрапив до компанії маленьких слідчих завдяки своєму прізвищу й товариству пса Куби, котрий дасть фору навіть знаменитому комісарові Рексу.

Зрештою, детективи колишніми не бувають. І нехай злочини, які їм зараз доводиться розплутувати, дещо несерйозні – то крадіжка музичної скриньки, то псевдозамах на голубів, – зате методи аналітичної роботи якнайсправжніснінькі. Неординарне мислення допомагає героям викривати поганців за їхніми звичками, орфографічними помилками й літературними вподобаннями.

«Розбишацький детектив»

Авторка: Діана Мельникова

Ілюстрації: Марія Гермашева

Видавництво: Фонтан казок, 2017

Вік: 9–12

Леся Дику та Сергія «Сера» Василевського не назвеш типовим детективним тандемом. По-перше, жоден із них не є професійним детективом. За пошуки викраденого меча князя Святослава школярі беруться через випадковий збіг обставин.

По-друге, важко сказати, хто в цій парі Шерлок Голмс, а хто – Джон Ватсон. Так, Леся грає на скрипці й має соколине око. Водночас Сер чудово знається на зброї, майстерно провадить допити й працює під прикриттям.

По-третє, ані Леся, ані Сергій не можуть похизуватися безпомильністю Коломбо чи самовідданістю Джеймса Гордона. Ми бачимо звичайних сучасних дітей, які бояться, вагаються, вживають сленг і консультуються з Google.

Б. Обговори з однокласниками й однокласницями, що є дитячого в детективах для дітей.

Детектив – різновид творів (прозаїчні твори, кінофільми, комікси), у яких розкривається певна таємниця, пов'язана зі злочином.

Чи подобаються тобі детективи? Чому для слідчих небезпечно не вміти відрізнити факти від вигадок?

Творімо

8. Обери, з ким із однокласників чи однокласниць ти хочеш попрацювати над радіопрограмою «Книжковий меридіан». За інформацією одного

з прочитаних анонсів підготуйте й розіграйте інтерв'ю з автором чи авторкою книжки. Домовтеся, хто буде ведучим, а хто – письменником або письменницею.

Пишімо

9. Уяви, що ти вранці їдеш до школи в шкільному автобусі й на одній із зупинок бачиш босо-взутого сніговика. Напиши новорічну детективну історію.

Одного морозного ранку, незадовго до зимових канікул, ми їхали автобусом до школи. Аж раптом...

Обмінюйтеся текстами з однокласником чи однокласницею і прочитайте історії одне одного. Обговоріть, що сподобалося в тексті іншого, а що бажано змінити.

Досліджуймо

10. Розглянь ілюстрацію до вірша («Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 3, 4 класах», с. 137). Чи можна сказати, звідки родом зображений сніговик? Чому ти так думаєш?

Тепер розглянь світлину з гуцульськими колядниками. Чи схожий одяг сніговика з вірша Олесі Мамчич на одяг чоловіків? Отже, у яких краях мешкає сніговик?

Читаймо

11. Прочитай уривок із уже відомого тобі твору «Місяцелік» Василя Скуратівського та поміркуй, що було правдою, а що вигадкою в словах гостя.

У всіх був святковий настрій, а тому й розмова попливла невимушено, з жартами та мудрими дотепами. При нагоді гість пригадав, як він літось зустрічав Новий рік на Гуцульщині. З його цікавих спогадів мені запам'яталася одна деталь. Перед обрядовою вечерею кожен парубок, якщо такий був у сім'ї, мусив піти до потічка, набрати води і принести її до світлиці. Між легінем і господинею виникав діалог. Юнак намагався переконати, що приніс не воду, а густу сметану й масло. Після цього родина починала готувати з цих продуктів вечерю для диких звірят. Оселю ж обсипали кутею та маком. Це для того, щоб «відьма не зайшла в обійстя». Уважалося, доки вона визбирає всі мачини, то й досвіток наступить. За спогадами ми **незчулися**, як крізь вікна заглянув перший новорічний ранок до нашої хати.

– Тепер, хрещенику, черга за тобою, – сказав напрощанок наш бажаний гість. – Приходь до нас на обід. У мене кутя не менш смаковита, бо варили ми її з дружиною не в печі, а під місяцем; кожна зернина на золотих зірках смажилась. Такого їства ти ще ніколи **не куштував**.

Хрещений, заінтригувавши своєю оповідкою, пішов собі. А я, залишившись сам на сам, довго думав: пожартував чи таки правду сказав названий батько? Адже він бував у світах, багато бачив всякої всячини. Може, й справді, у нього ця новорічна страва особлива? Ось, як тільки підбереться на полудень, одразу й побіжу в гості.

Досліджуймо

12. А. Знайди в прочитаному уривку речення, у яких трапилися ці слова, та поясни їхнє лексичне значення.

Дотеп, літось, легінь, потічок, досвіток, незчутися, напрощанок.

У разі труднощів звертайся до тлумачного словника.

Поміркуй, чим можна пояснити відсутність слова в тлумачному словнику. Познач твердження, з яким або якими ти погоджуєшся.

- ☐ Це слово, яке вигадав письменник.
- ☐ Це слово, яке застаріло й не вживається в сучасній мові.
- ☐ Це слово, яке вживають у певній місцевості.
- ☐ Це слово іншомовного походження.

Б. До яких частин мови належать виділені слова? Чи можеш ти пояснити різне написання **не** з дієсловами?

Не з дієсловами зазвичай пишуть окремо: **не** зайшла, **не** куштував. Це частка зі значенням заперечення. Але є кілька дієслів, які без **не** не вживаються. Наприклад: **незчутися**, **ненавидіти**. **Не** на початку слова може бути префіксом або входити до кореня.

Запиши слова, розкриваючи дужки, у два стовпчики. У перший запиши дієслова з часткою **не**, а в другий – дієслова, які без **не** не вживаються. Перевір написання слів другого стовпчика за орфографічним словником.

(Не)пам'ятати, (не)волити, (не)заглядати, (не)навидіти, (не)ска-
зати, (не)хтувати, (не)думати, (не)зчутися.

Пишу НЕ окремо	Пишу НЕ разом
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

Пишімо

- 13.** Що є спільного й відмінного між хрещеним батьком оповідача з твору «Місяцелік» і хрещеним батьком Дросельмаєром з казки «Лускунчик і Мишачий король»? На великому аркуші паперу намалюй і заповни діаграму Венна за вже відомим тобі зразком. Обговори з однокласником чи однокласницею. У разі потреби користайся орфографічним словником.

Досліджуймо

14. Прочитай речення. До яких частин мови належать виділені слова? Над словами напиши відповідну скорочену назву: *ім.*, *дієсл.*, *прийм.*

Як відрізнити прийменник від схожого префікса?

При нагоді гість пригадав, як він літось зустрічав Новий рік на Гуцульщині.

Запиши слова, розкриваючи дужки, у дві групи. До першої групи запиши слова з прийменниками, до другої – без прийменників.

(Під)водою – (під)водник, (на)бережна – (на)березі, (під)вікном – (під)віконня, (при)шкільний – (при)школі, (без)кари – (без)карний.

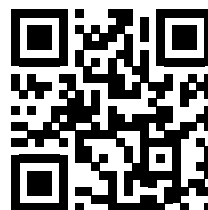
1. _____

2. _____

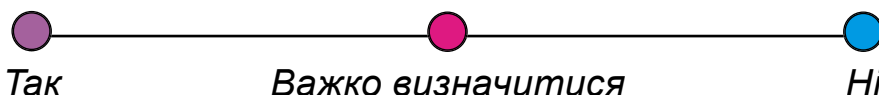
Дискутуймо

15. У прочитаному уривку з твору «Місяцелік» про хрещеного сказано **названий батько**. Обговоріть у класі, чи завжди ці слова є взаємозамінними. Для пошуку аргументів прослухай українську народну казку «Названий батько» за QR-кодом.

Свою думку познач на шкалі й аргументуй її.

Чи завжди слова **названий батько** можна замінити на слова **хрещений батько**?

Досліджуймо

16. Прочитай уривки з казки «Названий батько» з олівцем у руці. Підкресли особливі риси художнього мовлення. Спробуй письмово переказати кожен із уривків як рапорт (офіційне повідомлення керівництву) з місця подій.

1) Згодилися брати та й пішли з тим дідом. Ідуть темними лісами, широкими полями. Ідуть та й ідуть, коли бачать, аж стоїть така хатка чепурна, біленька у вишневому садку, квітками обсаджена. Вибігає з хатки дівчина, така гарна, як та квіточка.

2) А три брати живуть. Старший брат так забагатів, що вже будинки собі помуровував, червінці складає та тільки про те й думає, як би йому тих червінців найбільше постягати. А щоб убогому чоловікові допомогти, то того й не нагадуй – дуже скупий був. Підстарший брат теж забагатів. Стали за нього наймити робити, а сам він тільки лежить, їсть, п'є та порядок дає. Найменший так собі живе: коли що дома є, то й з людьми поділиться.

Пригадаймо

1. Чому на словах завжди легше «зробити», ніж на ділі?
2. Для чого потрібні службові частини мови?
3. Що відрізняє дитячі детективи від детективів для дорослих?
4. Які двійники є в мові?
5. Якими рисами вирізняється художнє мовлення?